

LUNDS UNIVERSITET
Campus Helsingborg

Drömmen om mosaik

- en studie om handelns förutsättningar i H+ projektet

Handledare:

Cecilia Fredriksson
Mia Larson

Författare:

Evelina Evaldsson	850426-2406
Madeleine Nyström	831018-3507
Linda Petersson	890202-2709

Kandidatuppsats SMKK01
Vårterminen 2011

Förord

Denna kandidatuppsats har utförts på Lunds Universitet, Campus Helsingborg under vårterminen 2011.

Vi vill inleda uppsatsen med att tacka våra respondenter som så vänligt tagit sig tid för att ställa upp på intervjuer och delat med sig av information och egna tankar kring vårt ämne.

Utan er insats hade denna uppsats inte varit möjlig att genomföra.

Vi vill även tacka de andra uppsatsgrupperna som skrivit under samma tema som vi, för informationsutbyte och ett gott samarbete vid intervjuerna.

Till sist vill vi rikta ett stort tack till våra handledare Cecilia Fredriksson och Mia Larson för inspirerande och hjälpsamma handledningar.

Tack!

Evelina, Madeleine & Linda
Helsingborg, maj 2011

Sammanfattning

- Titel:** Drömmen om mosaik- en studie om handelns förutsättningar i H+ projektet
- Universitet:** Lunds Universitet, Service Management, Campus Helsingborg
- Nivå:** Examensarbete Kandidatuppsats 15 högskolepoäng
- Författare:** Evelina Evaldsson, Madeleine Nyström, Linda Petersson
- Handledare:** Cecilia Fredriksson, Mia Larson
- Nyckelord:** Handel, social hållbarhet, hållbar stadsutveckling, attraktionskraft mångfald, blandstad och offentligt rum.
- Syfte:** Vårt syfte med uppsatsen är att få förståelse för handeln som attraktionskraft och dess betydelse för en hållbar stadsutveckling i en kuststad. I uppsatsen undersöker vi hur handeln i H+ området kan bidra till att göra staden levande och därmed mer attraktiv för både bosatta och besökande.
- Frågeställningar:** Hur planerar H+ handeln för att uppnå en hållbar stadsutveckling i Helsingborg? Vilka värden tillskrivs handeln i det offentliga rummet? Vilken betydelse har handeln i H+ för att öka stadens attraktivitet?
- Metod:** För att besvara våra frågeställningar har sammanlagt sju kvalitativa intervjuer genomförts. Vi har även genomfört en omfattande dokumentstudie för att finna empiriskt material.
- Slutsatser:** Planeringen av handeln i H+ har visats vara betydande då den skulle kunna attrahera en variation av människor till stadsrummet. Handeln tillskrivs i projektet värden så som mångfald, levandegörande av stadsrummet samt sociala interaktioner. Då handeln kan utgöra en mötesplats och därmed bidra till kontinuerliga flöden av människor så levandegörs stadsrummet vilket kan medverka till en socialt hållbar stadsutveckling.
- Förslag vidare forskning:** Vi föreslår att vidare forskning tar vid där vi har avslutat med att undersöka betydelsen av samverkan mellan aktörer från handeln, cityförening samt diverse intressenter till H+ projektet.

Innehållsförteckning

1. Inledande del.....	6
Inledning	6
Bakgrund	7
Problemformulering.....	8
Syfte & frågeställning.....	8
Avgränsning.....	9
Disposition.....	9
2. Metod.....	10
Teoretiskt urval.....	10
Tillvägagångssätt	10
Val av ämne	10
Informationssökning	11
Val av metod	11
Kvalitativ Intervju	11
Intervjupersoner	12
Dokumentstudier.....	13
Observation	13
3. Teoretisk referensram.....	14
Socialt hållbar stadsutveckling	14
Offentliga rum	16

Handel i det offentliga rummet.....	17
Stadens attraktivitet	18
Handeln som attraktionskraft.....	18
Summering.....	19
4. Empiri och analys.....	20
Handeln i det fysiska rummet	20
Planering av handeln i det fysiska rummet.....	21
Robusta rum.....	23
Drömmen om mosaik	25
Mångfald i det offentliga rummet.....	27
Levandegöra stadsrummet	28
Sociala interaktioner	30
Platsen på havet	32
Attrahera flera.....	33
Handelns betydelse i H+.....	33
Stadens attraktionskraft	34
Slutsatser.....	37
5. Diskussion.....	38
Vidare forskning	41
Källförteckning.....	42
Bilaga 1	46
Bilaga 2.....	48

1. Inledande del

Uppsatsens första kapitel ger en beskrivning av bakgrunden till vår frågeställning, uppsatsens syfte samt en presentation av de frågor som behandlas i uppsatsen. Kapitlet syftar till att ge en introduktion av ämnet.

Inledning

Människor har i årtusende samlats för att byta och sälja varor vilket kommit att utvecklas till en naturlig mötesplats. Handeln är något som ständigt förändras och utgör därför en utmaning i stadsförnyelseprojekt. Utbudet av handelsetableringar behöver inte enbart tillgodose dagens behov utan även framtidens. 2035 är året då Helsingborgs stads stadsförnyelseprojekt H+, planeras stå klart. Ett omfattande projekt i regi av Helsingborgs stad med visionen om att bli en av Sveriges mest attraktiva städer.

Stadsförnyelseprojektet planerar att tillföra staden ett förnyat område som successivt kommer att integreras med den redan befintliga staden. Ett område tillgängligt och välkomnade, där kommunen och näringsidkarna tillsammans förväntas att skapa förutsättningar för mötesplatser med liv och rörelse.

”... handeln har en oerhört vital betydelse. Hur oerhört viktigt det är att det finns en anledning att besöka området”¹

Handeln kan ses som en anledning till att besöka staden och uppsatsen beskriver dess roll för att öka attraktiviteten. En utmaning stadsförnyelseprojektet H+ står inför är att ta hänsyn till såväl icke kommersiella som kommersiella intressen. Trots intressenas skilda natur behöver dessa tillsammans medverka till en hållbar stadsutveckling vilket denna uppsats har till avsikt att behandla.

---

¹ Monica Frisk Näringslivs- och destinationsutveckling, Intervju 2011-04-12

Bakgrund

Det urbana livet lockar allt fler och det finns en stark trend av ökad befolkningsutveckling i större städer (Bergström 2003, s. 40). FN uppskattar att 60 procent av världens befolkning kommer bo i städer år 2030 (The state of the world's cities report: 2001, 2001). Eftersom städer idag konsumerar en tredjedel av världens energi och orsakar 75 procent av de globala föroreningarna (Rogers 1997, s. 27) är det betydelsefullt att belysa hållbarhet vid stadsförnyelsesprojekt. Vid stadsutveckling beaktas bland annat ekonomisk tillväxt, miljö, kultur samt den sociala levnadsmiljön och utmaningen är att hantera dessa faktorer ur ett hållbarhetsperspektiv (Boverket.se). Eftersom fler människor väljer att flytta till städer står stadsplanerare inför en utmaning att hantera den ökade urbaniseringen så att den sker på ett hållbart acceptabelt sätt. Urbaniseringen leder förutom hållbarhetsutmaningen till att konkurrensen mellan städer ständigt ökar samtidigt som deras attraktivitet bör uppmärksammas.

H+ området, beläget vid vattnet är en del av det nyskapande samverkansprojektet Framtidskuster som utvecklar kunskap samt utreder förutsättningar för nya innovativa koncept för att medverka till hållbar utveckling av kustnära samhällen. Framtidskuster är ett projekt som mellan akademi och kommunala aktörer i Öresund-Kattegatt-Skagerack-regionen syftar till att:

”bidra till hållbar ekonomisk tillväxt genom att förbättra informations- och kunskapsspridning inom kustnära utveckling” (Oresund.org/framtidskuster).

Beläget vid kusten är Helsingborg en av de största städerna i Öresundsregionen som nu står inför utmaningen av ett stadsförnyelseprojekt. Staden genomgår de närmsta 20 åren en stadsförnyelse där ett av målen som staden har är att Helsingborg ska bli den mest attraktiva staden för människor och näringsliv (Helsingborg.se). Stadsförnyelseprojektet kallas för H+ och genom planering, utveckling samt förnyelse av stadens södra delar ska projektet möjliggöra att Helsingborgs stad kan uppnå sin vision (Hplus.se). H+ området är cirka en miljon kvadratmeter stort och kan delas in i delarna Södra hamnen, Söder och Gåsebäck. Det övergripande syftet med projektet är hållbarhet utifrån tre synvinklar, ekonomisk-, social- och miljömässig (Hplus.se). Utifrån dessa ska Helsingborg bli ytterligare mer levande och en mer

attraktiv stad att bo, arbeta, studera och vara i (Helsingborg.se). H+ arbetar utifrån fem ledstjärnor, lättillgänglighet och nära, mosaik- värme och tolerans, hälsa och miljö, experimentellt samt gränsöverskridande samverkan (Imagine Helsingborg Manual, IHM 2011, ss 24-25).

Att skapa handelsplatser har länge varit en del av den urbana kulturen och en del av stadsutveckling. Handeln som attraktionskraft är intressant att studera eftersom handeln sedan länge varit ett nav till möten mellan människor då utbudet av handel lockar utomstående till en stad samt får de bosatta i den att stanna kvar. Då befolkningen idag spenderar cirka en tredjedel av sin inkomst i detaljhandeln (Rämme, Gustafsson, Vestin, Lindblom & Kilander 2010, s. 4) utgör handeln en väsentlig del av ekonomin och det är därför betydande att ha en välfungerande handel i åtanke vid stadsutveckling, både ur ett hållbarhetsperspektiv och som en attraktionskraft. Det är därför kommunernas ansvar att skapa förutsättningar och ställa de kraven så att en livskraftig handel kan växa fram (Boverket 2004).

Problemformulering

En rad faktorer beaktas vid stadsförnyelseprojekt så som H+ men många gånger faller betydelsen av handeln bort. Handeln är en väsentlig aspekt att ta hänsyn till då den i dagens konsumtionssamhälle är en del av stadsmiljön (Bergman 2003, s. 196). Det är även betydelsefullt att staden arbetar för en hållbar utveckling där både de ekonomiska, sociala och miljömässiga dimensionerna tas i hänsyn (Boverket). Det är väsentligt att handeln är hållbar, inte endast utifrån ovan nämnda dimensioner utan även ur ett rumsligt perspektiv då kuststäder generellt ekar tomma under vinterhalvåret. När nu H+ är i planeringsfasen finner vi det intressant att undersöka förutsättningarna för handeln som attraktionskraft samt dess bidrag till en hållbar stadsutveckling i Helsingborg. Utmaningen för Helsingborgs stad är att skapa en levande atmosfär i H+ området som kan bidra till en socialt hållbar utveckling med ett kontinuerligt flöde av människor.

Syfte & frågeställning

Vårt syfte med uppsatsen är att skapa förståelse för handeln som attraktionskraft och dess betydelse för en hållbar stadsutveckling i en kuststad. I uppsatsen undersöker vi hur handeln i H+ området kan bidra till att göra staden levande och därmed mer attraktiv för både bosatta och besökande.

Följande frågeställningar kommer att behandlas i uppsatsen:

- Hur planerar H+ handeln för att uppnå en hållbar stadsutveckling i Helsingborg?
- Vilka värden tillskrivs handeln i det offentliga rummet i H+?
- Vilken betydelse har handeln i H+ för att öka stadens attraktivitet?

Avgränsning

Uppsatsen skrivs ur ett lokalt perspektiv som speglar hur Helsingborg arbetar för att uppnå sin vision om att bli en mer attraktiv kuststad. Vi behandlar förutsättningarna för handeln som attraktionskraft och dess bidrag till en hållbar stadsutveckling där H+ utgör vårt empiriska fall. Utgångspunkten i uppsatsen grundas på begreppen hållbarhet och attraktionsutveckling. Vi har valt att begränsa begreppet hållbarhet till ett socialt perspektiv då begreppet annars har många bottenar och vi har därmed inte fördjupat oss i övriga aspekter som miljömässiga - samt ekonomiska. Vi har valt att se handeln som vision i ett helhetsperspektiv och har därför inte till avsikt att redogöra för olika former av handel.

Disposition

Uppsatsen inleds med metod följt av teoretiska ansatser. Därefter följer empiri samt analys, uppsatsen presenterar alltså inte ett separat empiriavsnitt. Denna del, den avhandlande delen är indelad i tre avsnitt som följer våra frågeställningar. Den avhandlande delen avslutas med slutsatser som sedan följs av en diskussion samt förslag till vidare forskning.

2. Metod

Kapitlet inleds med en beskrivning av valda teorier och tillvägagångssätt vilket följs av en beskrivning gällande insamlandet av empiri som legat till grund för uppsatsen.

Teoretiskt urval

Vi har studerat stadsplanering samt attraktionsutveckling och hur dessa kan skapa förutsättningar för handel som vision och vara en del av hållbar stadsutveckling. Litteratur som i huvudsak har behandlat stadens struktur, funktioner samt social hållbarhet har varit *Åtta postulat om planering* (Arnstberg, K-O & Bergström, I. 2001), *Den amerikanska storstaden liv och förfall* (Jacobs J. 2005) samt *Stadens renässans: från särhülle till samhälle: om närhetsprincipen i stadsplanering* (Söderlind J. 1998). I uppsatsen har *Handelsplats Shopping Stadsliv* (Bergman B. 2003) använts dels för att redogöra för teoretiska begrepp däribland *kommersifiering* och dels för att skapa en historisk förståelse för handel som fenomen. Avhandlingen *Den självorganiserade staden: appropriation av offentliga rum i Rinkeby* (Olsson L. 2008) har använts som inspiration och tolkning av begreppet *appropriation* ursprungligen hämtat från Lefebvre (1991). För att få en allmän förståelse för attraktionsutveckling, staden och dess attraktivitet samt *naturgivet fysiskt kapital* har *Marketing Places* (Kotler, P., Haider, D. & Rein, I. 1993) använts. Handeln som attraktion har studerats i *Butiken: Upplevelse, organisation och plats* (Eskilsson, L. & Fredriksson, C. 2010).

Tillvägagångssätt

Val av ämne

Första steget var att bestämma ämne för uppsatsen vilket slutligen blev gästtemat Framtidskuster - hållbar utveckling i kustsamhällen, vilket vi fann intressant. Vi valde att inrikta oss på att undersöka förutsättningarna i södra hamnen, H+ som en utökad handelsplats. Syfte och frågeställning har formats och förändrats efterhand vilket även medfört att inriktningen på uppsatsen till slut kommit att undersöka handelns betydelse för ett hållbart stadsförnyelseprojekt där vi använt H+ området som studie för undersökningen.

Informationssökning

Insamlingen av information till vår undersökning har skett från ett flertal olika källor vilket vi valde för att öka objektiviteten i uppsatsen. Vissa delar av vår information är inhämtat från Internet. Leth & Thurén rekommenderar en strategisk sökning för att undvika att hamna på villospår och få felaktig, mindre trovärdig information. Vi har därför utgått ifrån vårt syfte och frågeställningar för att få så specifika resultat som möjligt och har i möjligaste mån letat efter ursprungskällan. Från sökningarna på Internet har sekundära och tertiära källor även uppstått vilka var ett noga övervägande. Källor som uppkommit ur ett ursprung kan vara minst lika angelägna att betrakta som trovärdiga då de beskriver två sidor av samma mynt (Leth & Thurén 2000, s. 16). Informationsinsamling gjordes bland annat i böcker, artiklar och rapporter och har i huvudsak skett via Lunds Universitets Biblioteks sökmotorer så som LibHub, Libris och Lovisa samt söksidor så som Google Scholar har även använts.

Val av metod

Vi har i denna uppsats valt att utgå ifrån den kvalitativa forskningsmetodiken. Det insamlade materialet baseras på tre kompatibla metoder, kvalitativ intervju, observation samt dokumentstudier.

Kvalitativ Intervju

Totalt har sju djupintervjuer genomförts, vardera omkring en timma långa med personer som är kopplade till H+ projektet på olika sätt. Vår undersökning inleddes genom att två nyckelpersoner intervjuades om H+ projektet, social hållbarhet och handel. Kontakten med resterande respondenter fick vi därefter via ett snöbollsurval (Bryman 2001, s. 115). I de två första intervjuerna blev vi rekommenderade andra potentiella intervjupersoner som skulle kunna vara intressanta för vår undersökning samtidigt som vi själva aktivt sökte respondenter tills det sammanlagt blev sju intervjuer samt en kortare intervju via E-mail.

Inför intervjutillfällena sammanställde vi en intervjuguide (se bilaga 1) och under processens gång förändrades guiderna något då de olika respondenterna haft sina särskilda kompetensområden. Vissa frågor visade sig därmed svåra för dem att svara på. Intervjuguiderna som användes var semistrukturerade vilket innebär att en viss struktur över teman och frågor fanns. En semistrukturerad intervju lämnar även stort utrymme för intervjupersonerna att själva formulera frågorna och för oss att ställa spontana följdfrågor och sortera följderna av frågorna efter tidens gång (Bryman 2001, s. 301). Valet att använda

semistrukturerade frågor ansåg vi skulle främja ett naturligare samtal där respondenten förhoppningsvis även skulle känna sig bekväm under intervjun. Strukturen gav flexibla intervjuer vilket gjorde oss mer uppmärksamma på att fånga tillfälliga infallsvinklar och förklaringar för att sedan kunna knyta an till vårt empiriska material och valda teorier. Vid ett par intervjutillfällen sammanställdes intervjuguider (se bilaga 2) tillsammans med andra uppsatsgrupper som även de hade intresset av att träffa samma respondenter som oss. De gemensamma intervjuguiderna var mer strukturerade än de individuella även om det fortfarande lämnades utrymme för följdfrågor. Samordningen av intervjuerna krävde mer ordning då flera uppsatsgruppers intressen skulle beaktas på relativt kort tid. I intervjuerna som genomfördes har respondenternas ståndpunkter kommit att forma intervjun, beroende på såväl personliga tankar som professionell yrkesbakgrund. Intervjuerna tog olika riktningar beroende på hur frågorna tolkades av respondenterna. Denna form av metod gav oss detaljerade och öppna svar med många tolkningsmöjligheter (Bryman 2001, s. 300).

För att kunna ge respondenten en rättvis uppmärksamhet under intervjuerna samt för att kunna få en överblick över det empiriska materialet valde vi att spela in våra intervjuer för att sedan kunna transkribera dem. När alla transkriberingar var gjorda utgick vi från vårt syfte för att identifiera relevanta teman som sedan analyserats. Under uppsatsarbetets gång har det visats sig svårt att få kontakt med vissa av de önskade respondenterna och för att kompensera bortfallet i intervjuurvalet har vi därför även valt att genomföra omfattande dokumentstudier samt observationer.

Intervjupersoner

Sofie Karlsborn, Projektkoordinator för H+. Intervju genomfördes den 12 april 2011.

Monica Frisk, Näringslivs- & destinationsutveckling. Intervju genomfördes den 12 april 2011.

Håkan Asmoarp, Projektledare H+ stadsförnyelse. Intervju genomfördes den 26 april 2011

Kristoffer Nilsson, Arkitekt H+ strukturarbete. Intervju genomfördes den 27 april 2011.

Marie Jemth, Kvalitetskoordinator för H+. Intervju genomfördes den 28 april 2011.

Helena Taps, Arkitekt H+ strukturarbete. Intervju genomfördes den 28 april 2011.

Clara Lundquist, Landskapsarkitekt gestaltning & utveckling. Intervjun genomfördes 5 maj 2011.

Kajsa Ohlsson, Näringslivs- & destinationsutveckling. Email-intervju den 9 maj 2011.

Dokumentstudier

Dokumentstudier har varit en kompletterande del i vår empiriska inhämtning. Vi anser att de dokument vi har valt att analysera och använda som empiriskt material är kompatibla och väsentliga nog att kompensera antalet kvalitativa intervjuer. Materialet vi fick av H+ var publicerat för att ge läsaren en godtycklig bild av projektet. Det var därför viktigt att vi var källkritiska till materialet när vi gjorde dokumentstudier (Bryman 2001, s. 360). Det materialet som vi gjort dokumentstudie på har i första hand berört H+ projektet; *FÖP-Utställningshandling fördjupning av översiktsplan för H+*, *PM Näringsliv och Detaljhandel* samt *Imagine Helsingborg Manual (IHM)* för att få en ökad förståelse och bakgrund till projektet samt finna relevant information att analysera. Vi har även valt att analysera rapporter från Boverket, *Handelsplats Helsingborg* av De Wit Sandström & Fredriksson, diverse avhandlingar och artiklar för att få ett bredare perspektiv än det lokala. Fördelen med att göra en dokumentstudie är att metoden är flexibel och kan användas på ostrukturerad information, vilket mycket av vårt material består av. En nackdel med metoden är att det är svårt att få svar på frågor om varför (Bryman 2001, s. 203), kompletterande metoder som intervju samt observationer har därför använts.

Observation

Vi har valt att använda två tillfällen som observationstillfällen, en föreläsning samt ett informationsmöte. Dessa tillfällen gav oss förförståelse för projektet H+ samt Helsingborgs stads stadsbyggnadsförvaltning vilket underlättade vårt val av inriktning på studien. En två timmar långa föreläsningen ägde rum på Campus Helsingborg den 31 mars 2011 och hölls av landskapsarkitekt Martin Hadmyr, enhetschef för gestaltning och projektering på Stadsbyggnadskontoret Helsingborgs stad. Håkan Asmoarp, projektledare H+ projektet höll den 7 april 2011 ett informationsmöte under en dryg timma för Campus Helsingborgs medarbetare. Båda observationerna har varit ostrukturerade vilket innebär att vi under tillfällena inte använde oss av något observationsschema (Bryman 2001, s. 176). Under observationstillfällena förde vi fältanteckningar och eftersom dessa tillfällen var under relativt korta frekvenser kan detta ha påverkat validiteten, giltigheten, men dessa är komplement till de övriga metoderna (Bryman 2001, s 184).

3. Teoretisk referensram

I följande kapitel redovisas valda teorier som sedan kommer att utvecklas mer djupgående i den avhandlande delen. Slutligen summeras teoretiska begrepp som sedan används för att bearbeta det empiriska materialet.

Begreppet hållbar utveckling har definierats på en mängd olika vis. På 1980-talet etablerade Brundtlandkommissionen en välkänd definition som lever kvar idag. Kommissionen menar att hållbar utveckling syftar till att tillgodose dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina (www.un-documents.net, 1987). Hållbar utveckling är därför en kombination av tre olika aspekter; miljömässiga, ekonomiska och sociala. De tre aspekterna är beroende av varandra och kan därför betraktas som starkt sammanflätade (Ammenberg 2004, s. 41). Ofta får dock den miljömässiga aspekten mer fokus vilket motverkar det tvärspektoriella förhållningssättet som är viktigt vid fysisk planering exempelvis ur ett integrationsperspektiv. Vissa forskare menar att den sociala hållbarheten är en grund för att den miljömässiga aspekten ska kunna uppnås och därför är den mycket betydelsefull (Jarvis et al. 2001 se Borén & Koch 2009, s. 6).

Socialt hållbar stadsutveckling

En rad olika aspekter behöver beaktas då städer strävar efter en hållbar stadsutveckling. Bell & Morse definierar hållbar stadsutveckling som en ”... utvecklingsprocess av den byggda miljön som tillgodoser människans behov och samtidigt undviker oacceptabla sociala eller miljömässiga effekter” (Bell & Morse, 2008, s. 78). Yiftachel och Hedgcock sätter begreppet social hållbarhet i relation till städer: ”A socially sustainable city is marked by vitality, solidarity and a common sense of place among its residents” (Yiftachel & Hedgcock 1993: 140, citerad i Knox & Pinch 2006: 291 se Borén & Koch 2009, s. 6).

Brusman problematiserar den sociala hållbarhetsaspekten och menar att den vanligtvis är vagt formulerad vid stadsplanering och pekar på att de sociala förhållandena så som integration istället läggs över på den fysiska planeringen (Brusman 2010, s. 39). Vidare är det viktigt att samhälls- och stadsplanering utgår ifrån människornas och hushållens behov snarare än att enbart beakta bostads- och arbetsmarknaden (Jarvis et al. 2001 se Borén & Koch 2009, s. 6).

Ett sätt att se på stadsplanering är utifrån *funktionalismen* som behandlar enskilda funktioner eller situationer separat för att åstadkomma en framgångsrik stadsplanering (Söderlind 1998, s. 8). Le Corbusier betraktas som grundaren till den funktionalistiska stadsarkitekturen och hans idéer har liknats med Taylors införande av löpande bandet, ”var sak på sin plats” (Söderlind 1998, s. 8). Tanken med *funktionalismen* är att skapa en välordnad stad genom att i förväg bygga särskilda områden för en specifik funktion. Vid de tillfällen där funktionerna är i närhet av varandra märks effekterna inte särskilt tydligt men då funktionerna placeras oberoende av varandra kan negativa aspekter i form av mindre levande och attraktiv miljö bli resultatet (Söderlind 1998, s. 8). Arnstberg å andra sidan menar att delar av staden behöver lämnas oplanerade för att möjliggöra att behövda funktioner naturligt kan växa fram (Arnstberg 2001, s. 94). Stadsförnyelseprojektet behöver planera förutsättningar för staden att överleva förändringar genom att ta hänsyn till verksamheter samt vardagslivets naturliga utveckling (Arnstberg & Bergström 2001, s. 100). Arnstberg menar att syftet vid stadsplanering bör vara att motverka funktionsuppdelning och en ensidighet vilket annars kan uppstå när en stad är inriktad på en enskild funktion så som bostad, köpstad, arbetsstad eller nöjesstad (Arnstberg & Bergström 2001, s. 88).

Jacobs identifierar fyra förutsättningar, *primära funktioner, små kvarter, äldre byggnader och koncentration* för att undvika ensidighet och istället skapa en stad med tillräckligt stor koncentration av människor och mångfald (Jacobs [1961] 2005, ss. 169-229). När det gäller *primära funktioner* menar Jacobs att stadsdelens olika funktioner är beroende av varandra och att dessa funktioner så som caféer, kulturutbud och affärer tillsammans får människor att använda området och på så vis berika den med mångfald. En stadsdel kan därför inte vara uppbyggd på enbart en enda funktion för att möjliggöra skapandet av jämna strömmar och en mångfald av människor (Jacobs [1961] 2005, ss. 179-204). Ytterligare ett begrepp som Jacobs nämner är sekundärmångfald vilket är något som växt fram ur de primära funktioner som exempelvis baseras på människors behov att konsumera (Jacobs [1961] 2005, ss. 179-204). Städer där funktionerna är utspridda har beskrivits som *särhällen* då de inte eftersträvar sociala gemenskaper (Söderlind 1998, s. 9). Ett särhälle karaktäriseras av den funktionella staden vilken Söderlind kallar en ”icke-stad”. ”Icke-stadens” motsvarighet är den *reella staden* och där återfinns en hög blandning av funktioner (Söderlind 1998, s. 12). Arnstberg benämner den *reella staden* istället för *blandstaden* och menar att staden ska betraktas som ett

fysiskt rum där människor skapar liv och rörelse dagligen vilket en funktionsuppdelad stad indirekt motverkar (Arnstberg & Bergström 2001, s. 88).

Följande begrepp har behandlats:

Social hållbarhet, primära funktioner, sekundär mångfald och blandstad.

Offentliga rum

Det offentliga rummet är en plats för konsumtion men har även blivit en plats för medelklassen att passivt medverka menar forskare som Bergman med flera (Bergman 2003)(Smith 1996, Zukin 1995 se Lina Olsson 2008 s. 100). Oftast definieras offentliga rum som platser i staden där människor möts. I stadens olika rum bildas avtryck från invånarnas vardagliga rutiner, generationer möts och kulturella företeelser formas. Gator och torg, rummen i staden måste planeras och formas för att vara hållbara över lång tid och tåla förändringar av människors livsmönster (Arnstberg & Bergström 2001, s. 97). Rossi menar, beskrivet av Arnstberg & Bergström, att varje invånare har en personlig relation till sin stad och stadens skelett. Strukturen av stadens rum har därmed en stor betydelse för att forma samt bevara vardagslivet och dess traditioner (Rossi 1982 se Arnstberg & Bergström 2001, s. 97).

*Gentrifieringen*² kan ha negativ inverkan på relationen mellan invånarna och stadens struktur eftersom sociala värden som formats inte längre finns kvar efter den nya omvandlingen (Sörilin 1993 se Arnstberg & Bergström 2001, s. 99). Platser och rum i staden har ingen fysisk funktion men är mötesplatser där folklivet i staden kan uttryckas. Staden och dess offentliga rum kan ses som scener där människors liv utspelar sig, människors liv är inte permanenta och än mindre i dagens föränderliga konsumtionssamhälle. De offentliga rummen väcker liv till staden och formar nya sociala strukturer (Arnstberg & Bergström 2001, s. 99). Lefebvre har kritiserat att städer i många fall inte lämnar utrymme för människan, att invånare i staden inrättar sig likt produktenheter i ett system (Lefebvre 1991 se Lina Olsson 2008, s. 90). *Appropriation* är ett begrepp som Lefebvre använder för att beskriva invånarens delaktighet i att forma staden och tillskriva ”mänskliga” värden i det sociala rummet (Lefebvre 1991 se

---

² Gentrifiering, social förändringsprocess som består i att individer med hög socioekonomisk status flyttar till stadsdelar som traditionellt har dominerats av individer ur lägre sociala klasser eller från etniska minoriteter. Förändringarna leder ofta till att bostadspriserna ökar, vilket tränger ut låginkomsttagare från området.

Lina Olsson 2008, s. 90). Vidare menar han att människor därför behöver *appropriera* staden för att kunna skapa plats för mänskliga företeelser samt för att kunna forma sina egna unika rum.

Handel i det offentliga rummet

Bergman (2003) menar att betydelsen av handel i dagens konsumtionssamhälle är närmast vital, ”inget stadsliv utan handel och shopping, ingen handel utan möjligheter till flanerande, omkringströvande, stadsliv” (Bergman 2003, s. 196). Handelsetableringar längs gågator, i gallerior och köpcentrum är ett element i stadens struktur och handel bidrar till människors naturliga rörelsemönster i stadens olika delar och har därför betydelse för folklivet i det offentliga rummet (Bergman 2003, s. 196). Ett begrepp som kan användas för att uttrycka beroendet mellan stadens gatuliv och handel är *kommersifiering*, vilket sammanfogar handelns betydelse som kommersiellt bidrag till att kunna väcka liv i det offentliga rummet och handelns beroende av stadens rum och struktur. En handelsmiljö kan vara något ödsligt och mekaniskt om paralleller dras till Lefebvres tolkning av ett offentligt rum då den kanske inte i första hand representerar en plats för att forma och manifesteras gemensamma viljor (Lefebvre 1991 se Lina Olsson 2008, s. 91). Men å andra sidan är handelsmiljön en tillgänglig plats där lika villkor råder, människor kan röra sig fritt och i vissa fall forma en social tillhörighet genom konsumtion (Bergman 2003, s. 196). Gemenskap och tillhörighet mellan människor med olika bakgrund skapas i sammanhang där människor konsumerar även om människor i offentliga rum tenderar att strosa omkring och håller en viss distans till varandra. Handel i det offentliga rummet utgör rekreationszoner dit människor flyr sina vardagsrutiner och sociala beteenden som annars inrättats på exempelvis arbetsplatsen kan läggas åt sidan för en stund (Jacobs 1985 se Bergman 2003, s. 197). Omkringstrosandet längs handelstråken i det offentliga rummet är en plats där människor kan bli sedda, göra sig en plats och skapa nya gränsöverskridande sociala kontakter (Bergman 2003, s. 198).

Följande begrepp har behandlats:

Gentrifiering, appropriation och kommersifiering.

Stadens attraktivitet

Stadens attraktionskraft kan vara avgörande för dess förmåga att locka nya näringsidkare, invånare och turister vilket är innebörden av attraktionsutveckling (Sahlberg 2001, s. 85)(Warnaby 2002, s. 4). I diskussionen kring attraktioner och vad som ökar attraktiviteten i en stad kan bero på flertalet faktorer, dock menar Sören Olsson att det kan vara svårt att definiera vad som verkligen gör en plats attraktiv (Olsson 2000, s. 7). Vid stadsplanering är arbetet med attraktioner av stor vikt och Roland Andersson (1998) berör ett antal faktorer som kan bidra en stads attraktivitet. Bland annat beskriver Andersson *naturgivet fysiskt kapital* vilket syftar till de naturtillgångar som finns i staden exempelvis grönområden, vackra vyer samt ett vattennära läge (Andersson 1998, s.15). En stad belägen nära vattnet kan få en ökad attraktivitet menar Kotler och flertalet städer längs kusten utvecklar sin närhet till vattnet för att attrahera turism och rekreativa verksamheter (Kotler 1993, s. 37).

Handeln som attraktionskraft

Handeln är en väsentlig regional aktör som inte alltid får den uppmärksamhet den förtjänar. En anledning kan vara att handeln är utspridd på ett stort antal aktörer från olika branscher och företag menar Eskilsson & Thufvesson (Eskilsson & Thufvesson 2010, s. 206). Både handel och konsumtion ses inom konsumtionsforskningen som vardagliga aktiviteter för identitetsutveckling, kommunikation och meningsskapande (Eskilsson & Fredriksson red. 2010, s. 12). Jan Gehl framhäver vikten av aktiviteter där människor möts, likt vad handeln ger förutsättningar för. Han menar att handeln som attraktion lockar människor till staden och att de i sin tur attraherar ytterligare människor vilket bidrar till ett rikare liv i staden (Gehl 2006, s. 23, 53). Attraktiva handelsmiljöer är något som även Eskilsson & Thufvesson menar höjer en plats attraktionsvärde eftersom handeln kan betraktas som både en attraktionsskapare och imagebyggare då den kan framhålla eller öka en stads attraktivitet (Eskilsson & Thufvesson 2010, s. 191, 203). I skapandet av en levande och attraktiv stad belyser Kotler fyra faktorer; image, attraktioner, infrastruktur och människor (Kotler 1993, s. 35). Staden behöver planera för att ge handeln förutsättningar att klara av konkurrensen från externa etableringar samt bibehålla attraktiviteten gentemot kringliggande kommuner (Kotler 1993, s. 242). Konkurrensen inom handeln är intensiv och Bergström med flera (2004) menar att det därför är väsentligt att nischa sig och kunna erbjuda besökande samt boende något som andra handelsplatser saknar. Kunder lockas idag inte endast av butiksutbudet i staden utan även handelsplatsens och omgivningens attraktivitet (Bergström, F., Karlsson, H., Kolterjahn, F.

2004, s. 7). En attraktiv handel är en avgörande faktor för en bra stadsutveckling och då stora handelsetableringar tar över allt mer i städerna blir det av allt större vikt att ha ett varierat handelsutbud i stadskärnorna vilket uppnås genom planering som gynnar såväl handeln som samhället (Bergström, F., Karlsson, H., Kolterjahn, F. 2004, s. 7).

Följande begrepp har behandlats:

Naturgivet fysiskt kapital, attraktionskapande, attraktioner, infrastruktur och människor.

Summering

I kapitlet har den sociala dimensionen av hållbarhet lyfts fram och varför denna ibland faller i skuggan av den ekonomiska och miljömässiga dimensionen i stadsplanering. Vidare har förutsättningar för att kunna åstadkomma en *blandstad* beskrivits, vikten av blandade *primära funktioner* som genererar mångfald vilket är en av förutsättningarna för en socialt hållbar stadsplanering. Det offentliga rummet i staden har beskrivits som en mötesplats där människor borde ges utrymme att *appropriera*. Strukturen i staden är väsentlig för planerare att ha i beaktande då människor knyter an och utvecklar personliga relationer till den vilket kan skapa en levande stadsmiljö. Kapitlet har beskrivit betydelsen av handel för att få ett rikt gatuliv med begreppet *kommersifiering*. *Naturgivet fysiskt kapital* så som vattennära läge och grönska har framhävts som en bidragande faktor till en stads attraktivitet. Handelns roll som attraktionskraft har uttryckts som avgörande för en god samhällsutveckling och slutligen i kapitlet har *image, attraktioner, infrastruktur och människor* påvisats vara faktorer som kan öka en stads attraktivitet. Teorier och begrepp som redovisats kommer att användas för att analysera och dra slutsatser av det empiriska materialet i nästkommande kapitel.

4. Empiri och analys

Detta kapitel avser att utifrån presenterade teorier analysera insamlad empiri. Likt föregående kapitel presenteras analysen i ordningsföljd med frågeställningarna för att få en klar struktur i uppsatsen samt att underlätta för dig som läsare.

I kapitlets första avsnitt kommer följande frågeställning att behandlas: Hur planerar H+ handeln för att uppnå en hållbar stadsutveckling i Helsingborg?

Handeln i det fysiska rummet

Boverket har i en rapport utarbetat förslag till hållbar stadsutveckling där betydelsen av handeln och service uppmärksammats för att skapa en attraktiv stadskärna (Boverket 2004, s 13). Monika Frisk³, på näringslivs- och destinationsutveckling i Helsingborg menar att:

”...H+ kommer bli både boende, marina och även företag och då är ju handeln ett naturligt och mycket viktigt inslag i stadsbyggnationen.”

Sofie Karlsborn⁴, projektkoordinator i H+ uppfattar handeln som en primär lockelse och dess betydelse i H+ projektet menar hon är oerhört stor. Enligt Jacobs medverkar handeln till flöden av människor men staden måste i sin tur planera stadsbyggnaden med handeln i åtanke då det finns ett behov av människoflöden för att butiker ska överleva (Jacobs [1961] 2005, s. 179). Eftersom handeln betraktas som en grundsten och en förutsättning för att skapa liv i staden är det väsentligt att uppmärksamma handeln vid stadsplanering för att undvika att den etableras som en separat funktion vilket kan leda till att staden slutar fungera som ett gemensamt projekt (Söderlind 1998, ss 51-55). Handeln är betydelsefull som funktion då Jacobs menar att när olika människors behov blir bemötta i olika sorters specialiserade butiker lockas automatiskt en blandning av människor till ett möte i staden (Jacobs [1961] 2005, s. 189).

---

³ Monica Frisk Näringslivs- och destinationsutveckling, Intervju 2011-04-12

⁴ Sofie Karlsborn Projektkoordinator, Intervju 2011-04-12

Planering av handeln i det fysiska rummet

I pm:et *Näringsliv och detaljhandel* finns indikationer på att handeln inte går att planera fram så som bostäder och trafik gör, utan handel beskrivs snarare utvecklas naturligt på initiativ av olika aktörer (Stadsbyggnadsförvaltningen 2011, s. 11). Respondenten Helena Taps⁵, arkitekt på stadsbyggnadsförvaltningen i Helsingborg menar att planering av handel är svårt eftersom det är fastighetsägare och ekonomi som i slutändan avgör vilka funktioner som etableras i områdets lokaler.

”...staden har ju verktyg för att kunna reglera det, man kan skriva avtal med fastighetsägaren...Om man vill ha variation i ett kvarter till exempel så behöver man inte sälja hela fastigheten till ett byggbolag, som bygger liksom ett kvarter, utan man kan ha ett kvarter som man delar upp kanske i ett antal fastigheter och sen säljer till olika fastighetsägare och per automatik får man ju variation liksom i kvarteret till exempel... Men just när det gäller innehålllet så är det väldigt svårt och reglera.”

Utmaningen med att planera handeln i H+ området förklaras i *Näringsliv och detaljhandels* pm:et med att den ständigt förändras och därför kräver flexibilitet. Staden kan däremot skapa förutsättningar i stadsplaneringsprocessen för att en attraktiv och livskraftig miljö som attraherar både företag, boende och besökare ska vara möjlig (Stadsbyggnadsförvaltningen 2011, s. 4). Förutsättningarna ter sig i form av planering för både stora och små lokaler för att utöka utbudet av butiker men även genom etablering av en spårväg vid det planerade handelsstråket samt att kunna erbjuda attraktiva lägen för butiker (Stadsbyggnadsförvaltningen 2011, s. 12, 16). Boverket (2004) uppmärksammar i rapporten *Dags att handla nu – detaljhandeln och en hållbar samhällsutveckling*, betydelsen av att planera verksamheter då handelsetableringar utan samordning av kommunen riskerar att konkurrera ut varandra vilket motverkar en hållbar stadsutveckling. Förutom utarmande konkurrens menar Boverket (2004) i rapporten att risken för tomma butikslokaler ökar om det inte finns en tillräcklig efterfrågan och en risk uppstår då för sänkta fastighetsvärden vilket kan försvaga andra aktörers intresse att etablera sig (Boverket 2004, ss. 66-67). Arnstberg menar att det är samhällets uppgift att lämna delar av staden oplanerad så att stadens behov av funktioner växer fram naturligt. Dock poängterar han att stadens planering inte ska ligga i

---

⁵ Helena Taps Arkitekt, Intervju 2011-04-28

händerna på själva marknaden eftersom det kan ses som en kortsiktig strategi då exempelvis fastighetsägarna främst är intresserade av att fylla sina lokaler med verksamheter för att inte gå med förlust vilket kan motverka att marknads behov tillgodoses. Därför måste samhället styra planeringen i den mån att ramar för vilka verksamheter som ska bedrivas i lokalerna bestäms (Arnstberg & Bergström 2001, s 94).

Respondenten Clara Lundquist⁶, landskapsarkitekt på Helsingborgs stadsbyggnadsförvaltning beskriver hur handeln i H+ planeras:

”Man identifierar ju vissa stråk, framförallt rörelsestråken som man kopplar till huvudstråken i staden där man ser att här tror vi de kommer röra sig mycket folk, här tror vi det kommer bli intressant att etablera affärer snarare än att ha bostäder till exempel.”

Arkitekten Kristoffer Nilsson⁷, verksam inom strukturarbetet i H+ menar mer konkret att planeringen av handel sker utifrån fem röd markerade noder och att tre perspektiv tillämpas utifrån dessa (Imagine Helsingborg Manual, IHM 2011). Det första perspektivet som beskrivs är nätverk av flöden som skapar noderna och därefter, det andra perspektivet, planera med särskild omsorg till de rummen. Nilsson⁸ menar att steg tre eller det tredje perspektivet, är att forma det slutliga innehållet genom att ”klustra” olika aktiviteter som sedan kan levandegöra staden. Handeln i H+ är precis som resten av området tänkt som ett komplement till den befintliga staden. Annars skulle de nya handelsetableringarna kunna utgöra en risk menar Karlsborn⁹, då nya aktörer kan komma att utarma redan etablerade handlare. Söderlind menar att detta är betydelsefullt att ta hänsyn till eftersom handelns intressenter generellt ser till sina egen intressen och om staden inte erbjuder goda villkor finns det risk att verksamheterna annars lämnar staden (Söderlind 1998, s. 53).

I *Fördjupning av översiktsplan H+* framkommer en vision om att utveckla och stärka cityhandeln:

”H+ projektet innebär möjligheten att axla rollen som en viktig spelare i regionen. Genom att utveckla och låta city växa kan detaljhandeln stärkas. Utmaningen består i att kunna ses

---

⁶ Clara Lundquist Landskapsarkitekt, Intervju 2011-05-05

⁷ Kristoffer Nilsson Arkitekt, Intervju 2011-04-27

⁸ Ibid.

⁹ Sofie Karlsborn Projektkoordinator, Intervju 2011-04-12

slutmålet och förbereda för en cityutvidgning som kanske inte kommer i en första utbyggnadsetapp utan när det finns ett ökat kundunderlag.” (FÖP 2011, s. 10).

Näringsliv och detaljhandelns pm:et beskriver vidare hur en successiv handelsetablering planeras i de två nedersta våningarna i byggnaderna. Lokalerna ska ha flexibla ytor och högt i tak och aspekter så som tillgänglighet av leveranser till och från butikerna beaktas (Stadsbyggnadsförvaltningen 2011, s. 21). H+ har uppmärksammat betydelsen av att möjliggöra för kommande etableringar av handel men menar att lokalerna till en början kan behöva användas till andra sorters verksamheter (Stadsbyggnadsförvaltningen 2011, s. 16). Respondenten Kristoffer Nilsson¹⁰ poängterar att staden själv inte kan bedriva verksamheter utan att andra aktörer ska tro på H+ och vilja satsa i området. För att kontrollera vilka verksamheter som etableras skulle ett sätt enligt Nilsson¹¹ kunna vara att låta staden bedriva och äga bottenvåningarna i H+ området för att kunna reglera etableringarna, något som exempelvis Köpenhamns stad valt att göra. Dock poängterar Nilsson¹² att det inte alltid bär sig ekonomiskt för staden att äga bottenvåningarna men att detta är ett sätt att möjliggöra mångfald av verksamheter i området.

Robusta rum

Arkitekten Helena Taps¹³ beskriver hur H+ arbetar för att åstadkomma social hållbarhet enligt följande citat:

”...dialogen är ett redskap...att skapa förutsättningar, att skapa gaturum som kan vara uppfostrande stadsrum, där människor möter varandra, ser varandra och får utvecklas och får lov att tillåtas va som man är.”

En del av Helsingborgs främsta utmaning är att uppnå en social hållbarhet vilket en integrering av stadens olika stadsdelar påstås möjliggöra (FÖP 2011, s. 10). Enligt projektkoordinator Sofie Karlsborn¹⁴ kan en urban livsstil komma att växa fram när de norra och södra delarna av centrala Helsingborg sammankopplas till en enhetlig stadskärna och hon menar att H+ är nödvändigt för att uppnå visionen om social hållbarhet. Vidare menar

---

¹⁰ Kristoffer Nilsson Arkitekt, Intervju 2011-04-27

¹¹ Ibid.

¹² Ibid.

¹³ Helena Taps Arkitekt, Intervju 2011-04-28

¹⁴ Sofie Karlsborn Projektkoordinator, Intervju 2011-04-12

Karlsborn¹⁵ att H+ området kontinuerligt utvecklas med den befintliga staden Helsingborg och att lösningarna för att upprätthålla hållbarhet inte kan hittas idag eftersom tiderna kommer att ha förändrats om 20- 25 år när området planeras att stå klart. Staden behöver planeras och formas över en lång tid för att tåla förändringar (Arnstberg & Bergström 2001, s. 97) och gentrifieringen¹⁶ som sker i Helsingborgs södra områden behöver nödvändigtvis inte påverka invånarnas relation till staden negativt eftersom sociala värden kan finnas med under processen och successivt utvecklas (Sörlin 1993 se Arnstberg & Bergström 2001, s. 99).

Respondenten Kristoffer Nilsson¹⁷ menar att den dimension av hållbarhet som drivs starkast i H+ projektet är den sociala. Han menar att den sociala dimensionen är den svåraste men även den viktigaste och genom att skapa sociala och robusta rum kan långsiktig hållbarhet uppnås. För att utveckla hållbarhetsbegreppet tillägger Nilsson¹⁸ en fjärde dimension, den rumsliga. Han menar att hållbara rum finns kvar i staden under en lång tid och därmed uppnås indirekt den sociala hållbarheten. Den sociala hållbarhetsdimensionen handlar enligt Nilsson¹⁹ om att skapa en blandad stad med rum som är tillåtande för alla och ingen enskild målgrupp. Respondent Monica Frisk²⁰ hänför social hållbarhet till människors behov och vidmakthåller interaktionsmotiv för att upprätthålla en social hållbar struktur i stadsplaneringen. Staden behöver planeras efter människans behov för att vara hållbar, dock hamnar den sociala aspekten ofta i skymundan vid stadsplanering (Bell & Morse 2008, s. 78)(Brusman 2010, s. 39). Huruvida social hållbarhet uppnås i en stad präglas av vitalitet och invånarnas gemensamma uppfattningar av platsen (Yiftachel & Hedgcock 1993: 140, citerad i Knox & Pinch 2006: 291 se Borén & Koch 2009, s. 6). Även Jarvis et al. belyser människorna som en grundsten till social hållbarhet där människans vardagsliv och de relationer som vardagen innebär måste fungera för att social hållbarhet ska uppnås. Denna sociala hållbarhet uppnås enligt författarna genom att lokalisering av olika relationerna så som social rekreation, shopping och fritidsaktiviteter beaktas då staden planeras (Jarvis et al. 2001 se Borén & Koch 2009, s. 6).

---

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Gentrifiering, social förändringsprocess som består i att individer med hög socioekonomisk status flyttar till stadsdelar som traditionellt har dominerats av individer ur lägre sociala klasser eller från etniska minoriteter. Förändringarna leder ofta till att bostadspriserna ökar, vilket tränger ut låginkomsttagare från området.

¹⁷ Kristoffer Nilsson Arkitekt, Intervju 2011-04-27

¹⁸ Ibid

¹⁹ Ibid

²⁰ Monica Frisk Näringslivs- och destinationsutveckling, Intervju 2011-04-12

Drömmen om mosaik

”Att skapa en blandstad innebär ju att man skapar förutsättningar för liv och rörelse dygnet runt året om.”²¹

Målsättningen med H+ projektet är att skapa förutsättningar för en blandad stad med en variation av funktioner som leder till att människor och verksamheter vill vistas där (FÖP H+ 2011, s. 10). Variationen av funktioner ska bidra till att staden uppnår en ”mosaik av miljöer och upplevelser” (FÖP H+ 2011, s.14). När det gäller planering av funktioner i H+ anser Karlsborn²² att negativa effekter skulle kunna uppstå om alla funktioner finns i ett och samma område. Människor uppmuntras inte att söka sig till nya områden utanför sina egna menar Karlsborn²³ vilket kan leda till att en barriäreffekt uppstår mellan stadens olika delar. För att undvika att människor inte känner sig välkomna är det väsentligt att funktionerna behandlas i ett större perspektiv då H+ inte är tänkt som en egen ny stadsdel utan en kontinuerlig tillväxt av redan befintliga centrala Helsingborg enligt Karlsborn²⁴.

Enligt Arnstberg (2001) är en väsentlig uppgift vid stadsplanering att motverka funktionsuppdelning vilket kan leda till ensidiga upplevelser i staden så som bostad, köpstad, arbetsstad eller nöjesstad (Arnstberg 2001, s 88). Ett varierat utbud av *primära funktioner* kan locka olika samhällsgrupper vilket indirekt kan skapa den mångfald som många städer strävar efter vid stadsförnyelseprojekt (Jacobs [1961] 2005, s. 170). Ett exempel på *primär funktion* som Jacobs använder sig utav är handel vilket hon menar lockar till flöden av människor (Jacobs [1961] 2005, s. 189). Söderlind uttrycker att ”utan handel – ingen stad” med utgångspunkt från att handelsplatser formades långt innan storstadstillväxten (Söderlind 1998, s 51). I *Näringslivs- och detaljhandels* pm:et beskrivs handeln vara en funktion som lockar besökare och har betydelse för det vardagliga livet. Det är därför väsentligt med förståelse för att handelns utveckling är beroende av hur staden planerar för funktionen (Stadsbyggnadsförvaltningen 2011, s. 12). Monica Frisk²⁵ menar att det är svårt att sja om

---

²¹ Sofie Karlsborn Projektkoordinator, Intervju 2011-04-12

²² Ibid

²³ Ibid.

²⁴ Ibid.

²⁵ Monica Frisk Näringslivs- och destinationsutveckling, Intervju 2011-04-12

framtidens behov och planeringen av handeln måste därför grundas på uppskattningar som gjorts och sedan utgöra kriterier för det slutliga butiksutbudet.

I detta avsnitt kommer följande frågeställning att behandlas: Vilka värden tillskrivs handeln i det offentliga rummet?

Mångfald i det offentliga rummet

Näringsliv och detaljhandels pm:et beskriver att det i H+ området planeras finnas en blandning av verksamheter, kontor, service och bostäder för att kunna erbjuda en attraktiv stad (Stadsbyggnadsförvaltningen 2011, s. 7, 11). Huvudintentionerna med H+ är att skapa en blandad stad med förutsättningar för liv och rörelse dygnet runt, året runt menar båda respondenterna Helena Taps²⁶ och Sofie Karlsborn²⁷. Karlsborn²⁸ menar att det kan ske genom att människor bor, umgås, handlar och är rekreativa i samma område. Hon menar även att flödet av människor kan komma att tillströmma samtidigt som otryggheten i staden kan minska. Taps²⁹ beskriver gaturummet som en plats:

”...där människor möter varandra, ser varandra och får utvecklas och får lov att tillåtas va som man är.”

I en funktionsuppdelad stad finns det få anledningar till att vistas utomhus och att över huvudtaget interagera med andra människor (Thufvesson 2002, s. 99) därför borde stadsplanering stimulera mångfald där många människor vistas. Jacobs menar att liv och rörelse är grunden till en stads ekonomiska och sociala attraktivitet och som Taps³⁰ även påpekar är det därför väsentligt att planera funktionernas placering och antal för att möjliggöra en stad med mångfald (Jacobs [1961] 2005, s. 438). Arnstberg menar att blandstad borde vara en självklar målsättning att uppnå vid stadsplanering vilket till och med borde betraktas som en av de viktigaste uppgifterna för stadsplanerare framöver (Arnstberg 2001, s 109).

Arkitekten Helena Taps³¹ ser handeln i H+ som ett sätt att skapa mångfald genom ett varierat utbud med en mångkulturell blandning. Hon menar dock att en blandad stad med mångfald är något som staden inte kan reglera, däremot kan det byggas och planeras förutsättningar för att

---

²⁶ Helena Taps Arkitekt, Intervju 2011-04-28

²⁷ Sofie Karlsborn Projektkoordinator, Intervju 2011-04-12

²⁸ Ibid

²⁹ Helena Taps Arkitekt, Intervju 2011-04-28

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid.

det ska kunna skapas. Taps³² problematiserar i vilken grad som staden aktivt skulle kunna vara verksamma för att bibehålla visionen, om det som tidigare i uppsatsen beskrivits som *blandstad*, med att det behöver finnas en balans mellan icke kommersiella och kommersiella program i området men tillägger samtidigt att det är ”jättesvårt” att kontrollera. Paralleller till Bergmans tolkning av handeln som en arena för en blandning av människor med olika bakgrund kan dras till H+ manualen *Imagine Helsingborg Manual* (Bergman 2003, s. 196). I manualen framställs handeln i området kunna erbjuda ett varierat utbud även om upprätthållandet av att undvika ett homogeniserat område och därmed uppnå visionen om en blandad stad ännu inte handgripligen formulerats till någon konkret handlingsplan (IHM, 2011). Jacobs belyser betydelsen av handel och menar att konceptet mångfald fallerar om handeln inte utgör en naturlig del i ett bostadsområde eftersom då endast vissa funktioner ryms i gaturummet och resultatet blir ojämna människoflöden (Jacobs [1961] 2005, s. 190).

Levandegöra stadsrummet

I H+ manualen beskrivs området vara en plats för människan där hon genom en dynamisk blandning av gator, butiker och aktiviteter kan engageras i det dagliga livet (IHM 2011, s. 95). Enligt en tolkning av H+ manualen; ”... städer är till för att leva i”, lämnas människan utrymme att *appropriera* staden vilket har betydelse för att forma staden och tillskriva den ”mänskliga” värden i det offentliga rummet (IHM 2011, s.95)(Lefebvre 1991 se Lina Olsson 2008, s. 90). H+ har precis som Bergman uppmärksammat handelns betydelse för folklivet i PM: et om *Näringsliv och Detaljhandel* och där handeln tillskrivs vara möjlighet till möten samt skapa liv och rörelse i det vardagliga livet (Stadsbyggnadsförvaltningen 2011, s. 12) (Bergman 2003, s. 196).

*”Människor vill ju se varandra så är det ju. Nån vill sitta och titta på och någon vill visa upp sig. Alltså så fungerar ju människan.”*³³

Butikerna längs gatorna kan ses som naturliga mötesplatser och konsumtionen utgör en del av upplevelsen när människor strosar omkring i staden (Bergman 2003)(Smith 1996, Zukin

---

³² Ibid.

³³ Ibid

1995 se Olsson 2008 s. 100). Respondenten Karlsborn³⁴ menar att handeln skapar spontana, oväntade möten vilket åter knyter an till tolkningen av H+ området som en plats för *appropriation*, en plats som människor kan delta i och medverka till att forma rummen om rätt förutsättningar skapas (Lefebvre 1991 se Lina Olsson 2008, s. 90). Enligt respondenten Kajsa Ohlsson³⁵, näringslivs- och destinationsutveckling, kan handeln tillsammans med andra *primära funktioner* ha en avgörande betydelse för att levandegöra stadsrummet men hon understryker även beroendet mellan folkliv och verksamheternas öppettider då stängt lika gärna kan bidra till en tidig tömning av staden. Tidigare tankar för att levandegöra Helsingborgs gågator har varit att öppna upp för dialog mellan butikerna och staden för att arbeta mer aktivt för att få ett blandat utbud med varierande öppettider (de Wit Sandström & Fredriksson 2010, s. 25) (Bergman 2003, s. 196).

Arkitekt Nilsson³⁶ ser handeln som ”superviktig!” för folklivet i H+ området och även här bekräftas de vitala värden som den innebär för folklivet. Handeln i gaturummet i H+ området skulle kunna utgöra zoner och ytor för människor att koppla bort förpliktelser och den sociala kontroll som annars ofta råder mellan människor (Jacobs 1985 se Bergman 2003, s. 197). Respondent Sofie Karlsborn³⁷ beskriver att en levande stadsmiljö inte enbart borde innehålla konsumtion utan plats för rekreation medan Bergmans tolkning av Jacobs ser handel som en form av just rekreation. *Kommersifieringen* (Bergman 2003, s. 196), det nödvändiga samspelet mellan handelns kommersiella bidrag och stadens strukturella förutsättningar är närmast vital för att väcka liv i de offentliga rummen. I FÖP framställs (FÖP H+, 2011 s. 108) utbudet av butiker som betydande för vardagslivet och i *Näringsliv och Detaljhandels* pm:et (Stadsbyggnadsförvaltningen 2011 s.12) beskrivs handeln vara starkt beroende av staden. Respondenten Kristoffer Nilsson³⁸ använder begreppet samtidighet för att beskriva det som pågår parallellt i ett stadsrum, att rummet utgörs av flera lager vilket han menar kan vara problematiskt vid utvecklandet av ett nytt område. Visioner som Nilsson³⁹ planerar utefter för att levandegöra och bevara rummets redan befintliga historier är att använda flera program som tillsammans med olika människor och ”intryck och avtryck” bidrar till samtidighet i

---

³⁴ Sofie Karlsborn Projektkoordinator, Intervju 2011-04-12

³⁵ Kajsa Ohlsson Näringslivs- och destinationsutveckling, Email intervju 2011-05-09

³⁶ Kristoffer Nilsson Arkitekt, Intervju 2011-04-27

³⁷ Sofie Karlsborn Projektkoordinator, Intervju 2011-04-12

³⁸ Kristoffer Nilsson Arkitekt, Intervju 2011-04-27

³⁹ Ibid.

stadsrummet. Samtidigheten i de robusta rummen som planeras i H+ området skulle kunna påstås bevara människors personliga relationer eftersom det inte bryter mot stadens struktur utan snarare ses som ett socialt återbruk, enskilda hus byts ut eller nya etableringar flyttar in utan att ”totalsanera” staden (Rossi 1982 se Arnstberg & Bergström 2001, s. 97). Trots skepsis mot förändring av ursprungliga sociala strukturer är det i många städer gatorna och byggnaderna som består och människor som anpassar sin vardag efter dessa (Arnstberg & Bergström 2001, s. 100). Med det menat att människors sociala struktur kanske nödvändigtvis inte är så skör för förändring så länge det grundläggande mönstret av byggnader i staden kan bevaras. För enligt Rossi bevarar stadens skelett relationer, traditioner och vardagslivet i stadens rum och den grundläggande strukturen är därför västenlig även i H+ området menar Nilsson⁴⁰ (Rossi 1982 se Arnstberg & Bergström 2001, s. 97).

Sociala interaktioner

Enligt respondent Monica Frisk⁴¹ tillskrivs handeln en vital betydelse för folklivet, att den är ett naturligt och västenligt inslag men även att tillgängligheten såväl som blandningen av utbud ger värden i form av en levande stadsmiljö och sociala interaktioner. Frisk⁴² berättar vidare att ”träffas på stan” idag är ett trevligt sätt att träffa människor på och omkringstrosandet ger inspiration och glädje. Det Frisk⁴³ talar om tar oss tillbaka till medeltidens handelsplatser där hon menar att en social interaktion uppstod när människor bytte varor. Handelsstråken i det offentliga rummet är idag en plats där människor kan bli sedda, göra sig en plats och skapa nya gränsöverskridande sociala kontakter (Bergman 2003, s. 198). Arkitekt Taps⁴⁴ beskriver hennes vision om en levande stadsmiljö:

”... man ska kunna röra sig i stadsrummen utan att känna sig uttittad, inte känna att man måste prata och kontakta andra människor, men det ska finnas utrymme för det.”

Trots det ibland intetsägande flanerandet längs butiksgator då människor tenderar att hålla en viss distans kan spontana möten och sociala gemenskaper ändå uppstå (Gust 1999, s.199 se Bergman 2003, s. 197).

---

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Monica Frisk Näringslivs- och destinationsutveckling, Intervju 2011-04-12

⁴² Ibid.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Helena Taps Arkitekt, Intervju 2011-04-28

Monica Frisk⁴⁵ tillskriver handel och konsumtion både positiva och negativa värden. Positiva värden som i rekreativ tid, ”att få unna sig något”, ”göra sig själv glad” beskrivs som ”en slags självbekräftelse”. Negativa värden menar Frisk⁴⁶ kan vara att den vardagliga konsumtionen ”ofta är förbundet med stress” och att människor bär ”ett väldigt stort ansvar att inte överkonsumera”. Enligt projektledare Håkan Asmoarp⁴⁷ är handeln inte aktuell längs det tänkta rekreativa kanalstråket men poängterar samtidigt att samspelet mellan andra verksamheter och handel är väsentligt för att forma sociala och attraktiva miljöer. Landskapsarkitekten Clara Lundquist⁴⁸ menar att ”handeln är en dragare” som betyder ”jättemycket” för det offentliga rummet. Offentliga rum beskriver Nilsson⁴⁹ som två delar, det fysiska som innehåller historier och det som genererar liv och rörelser. Stadens offentliga rum innehåller alltså byggnader och det som sker mellan dem, just handeln menar Nilsson⁵⁰ är en del av det fysiska i det offentliga rummet. En annan beskrivning av ett offentligt rum enligt Frisk⁵¹ är en mötesplats vilken hon poängterar är väsentligt för att tillgodose i H+ området där ett folkliv kan formas. Arkitekt Taps⁵² definierar ett offentligt rum som ”ett rum för alla” vilket kan kännas igen från Arnstberg & Bergströms beskrivning, att det är en mötesplats där generationer och kulturella företeelser möts (Arnstberg & Bergström 2001, s. 100). Ytterligare en skildring av ett offentligt rum är enligt Lundquist⁵³ mötesplatser där det oväntade i en stad kan stimuleras som till exempelvis genom torghandel. Nilsson⁵⁴ menar att handeln ger områden en vardagslunk, en plats där människor vill vara vilket påminner om beskrivningen av det offentliga rummet som en plats för att passivt uppleva och konsumera (Bergman 2003)(Smith 1996, Zukin 1995 se Olsson 2008 s. 100).

---

⁴⁵ Monica Frisk Näringslivs- och destinationsutveckling, Intervju 2011-04-12

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Håkan Asmoarp Projektledare, Intervju 2011-04-26

⁴⁸ Clara Lundquist Landskapsarkitekt, Intervju 2011-05-05

⁴⁹ Kristoffer Nilsson Arkitekt, Intervju 2011-04-27

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Monica Frisk Näringslivs- och destinationsutveckling, Intervju 2011-04-12

⁵² Helena Taps Arkitekt, Intervju 2011-04-28

⁵³ Clara Lundquist Landskapsarkitekt, Intervju 2011-05-05

⁵⁴ Kristoffer Nilsson Arkitekt, Intervju 2011-04-27

I detta avsnitt kommer följande frågeställning att behandlas: Vilken betydelse har handeln i H+ för att öka stadens attraktivitet?

Platsen på havet

”Stadens vision är att göra Helsingborg till en av Sveriges mest attraktiva platser för näringsliv, besökare och boende” (Stadsbyggnadsförvaltningen 2011, s. 5).

Enligt respondent Monica Frisk⁵⁵, näringslivs- och destinationsutveckling, har Helsingborg fördelen att vara beläget nära vatten och kallas *”platsen på havet”*. För att bibehålla attraktivitet och upprätthålla visionen om Helsingborg som en av Sveriges mest attraktiva städer menar Lundquist⁵⁶ är; *Vattnet! Helt övertygad om att det är vattnet*. Det vattennära läget ger Helsingborg ett naturligt attraktivt läge. Helsingborg är en kuststad och kryssningsdestination och under sommarsäsongen lägger stora fartyg till med många turister som är nyfikna på staden. Frisk⁵⁷ beskriver Helsingborg som en utpräglad sommarstad och även en genomfartsstad vilket hon beskriver som mindre attraktivt. Helsingborgs främsta uppdrag menar Frisk⁵⁸ är att få staden till en plats dit människor kommer och vill stanna. Frisk⁵⁹ menar också att shopping utgör en stor del av upplevelsen samt att det finns ett klart samband mellan shopping och resande vilket hon benämner som: *”reasons to go reasons to stay”* när människor besöker en stad. I en rapport av Boverket påvisas sambandet mellan shopping och resande, alltså att handeln inte endast förser oss med varor utan även betraktas som en primär lockelse och skapar möten människor emellan (Boverket 2004, s. 8). Såväl Kotler som Andersson benämner *naturgivet fysiskt kapital* som en attraktionskraft där närheten till havet kan ses som ett exempel på just detta (Kotler 1993, s. 37)(Andersson 1998, s. 15). Olsson (2000) menar att förutom närhet till vatten är framställningen av stadens offentliga liv och dess mötesplatser betydelsefullt för attraktiviteten såväl för invånare som besökare (Sören Olsson 2000, s. 7).

---

⁵⁵ Monica Frisk Näringslivs- och destinationsutveckling, Intervju 2011-04-12

⁵⁶ Clara Lundquist Landskapsarkitekt, Intervju 2011-05-05

⁵⁷ Monica Frisk Näringslivs- och destinationsutveckling, Intervju 2011-04-12

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Ibid

Attrahera flera

”Ett konkurrenskraftigt city har stor betydelse för att attrahera både näringsliv och besökare till staden.”. (Stadsbyggnadsförvaltningen 2011, s. 7).

Citatet belyser att H+ området vill vara attraktivt så att näringsidkare ska vilja etablera sig där. Enligt H+ kvalitetskoordinator Marie Jemth⁶⁰ tillför H+ staden förutsättningar för att förbättra boendemiljöer och mötesplatser vilket skulle kunna attrahera bland annat handlare att vilja etablera sig. I *Näringsliv och Detaljhandel* pm:et beskrivs handeln ha stor betydelse för hur vardagslivet fungerar samt för stadens möjligheter att locka besökare (Stadsbyggnadsförvaltningen 2011, s. 12). Handeln hamnar i vissa fall i skymundan som regional aktör trots att utbudet av butiker och varor är betydande för en stads attraktivitet (Eskilsson & Thufvesson 2010 s. 206). Warnaby beskriver vikten av att kunna attrahera företagare, boende och besökande till staden för att kunna erhålla hållbara konkurrensfördelar gentemot andra städer och det är därför viktigt att skapa förutsättningar för detaljhandeln att klara den rådande konkurrensen (Warnaby 2002, s. 4) (Kotler 1993, s. 242). De tilltänkta butikslokalerna i H+ området beskrivs i pm:et för *Näringsliv och Detaljhandel* att eventuellt till en början behöva fyllas med annan verksamhet (Stadsbyggnadsförvaltningen 2011, s. 16, 21). Risken med att lokalerna står tomma eller fylls med exempelvis kontorsverksamhet är att stadens attraktivitet kan komma att skadas då färre människor får anledning att besöka platsen (Kotler 1993, s. 242). I *Fördjupning av översiktsplan för H+* beskrivs att:

”Varken näringsliv eller detaljhandel kan planeras fram. Utvecklingen beror på olika aktörers initiativ och kunders efterfrågan. Men en planering som gör att staden kan erbjuda intressanta lägen och miljöer för olika typer av företag är en viktig grund för näringslivets utveckling.” (FÖP H+ 2011, s. 107).

Handelns betydelse i H+

Enligt Boverket kan handeln ses som ett nav i ett välfungerande samhälle då den är en förutsättning för staden och samhällets fortsatta liv och framväxt (Bokverket 2004, s.8). Handeln är trots allt något som är nödvändigt för allas överlevnad och den skapar samtidigt naturliga möten och samband människor emellan. Vi behöver dagligen tillgång till olika varor och förnödenheter vilket gör handel till en förutsättning och nödvändighet i stadskärnor att

---

⁶⁰ Marie Jemth Kvalitetskoordinator Intervju, 2011-04-28

finnas nära där människor bor (Boverket 2004, s.8). I *Näringsliv och detaljhandel* pm:et beskrivs betydelse av att kunna erbjuda tillgängliga handelsplatser samt ett allsidigt, varierat utbud för att attrahera besökare till Helsingborg (Stadsbyggnadsförvaltningen 2011, s. 12). Ambitionen med H+ menar Karlsborn⁶¹ är att länka samman variationen av utbudet från Söder och Norr för att få ett sammantaget rikare utbud i staden. Sammanlänkningen av de båda stadsdelarna menar Karlsborn⁶² möjliggör ett mångkulturellt utbud med bättre tillgänglighet vilket medverkar till en mer attraktiv handelsplats. Nilsson⁶³ beskriver vad han anser är en attraktiv handelsmiljö som närmast pittoresk, gator med varierat utbud av delikatesser och blommor – ”sådana gator kan jag åka till bara för att gå på den gatan”. Vidare summerar Nilsson⁶⁴ sin beskrivning med ”schyssta gamla gator, *meatpacking district*” som superattraktioner. Respondenten Kajsa Ohlsson⁶⁵ menar att en attraktiv handelsplats bygger på puls och blandning, en mötesplats där liv skapas och människor kan samverka. Bergström med flera poängterar vikten av att utforma handelsplatser med det lilla extra för att kunna öka en stads attraktivitet (Bergström, F., Karlsson, H., Kolterjahn, F. 2004, s. 7) (Eskilsson & Thufvesson 2010, s.191). En attraktiv handelsplats behöver ett intressant utbud av butiker med god tillgänglighet vilket H+ området enligt respondent Sofie Karlsborn⁶⁶ skulle kunna åstadkomma (Bergström, F., Karlsson, H., Kolterjahn, F. 2004, s. 7).

Stadens attraktionskraft

När respondenten Monica Frisk⁶⁷ får frågan om att beskriva en attraktiv stad inleder hon med att beskriva stadens fysiska skönhet, rent fysiskt vacker med historiska miljöer blandat med ny arkitektur men även grönområden som utgör naturliga mötesplatser. Vidare beskriver hon en attraktiv stad som:

” ...en stad där man förstår hur man måste samverka, alltså fungerande stad för sina invånare.”

---

⁶¹ Sofie Karlsborn Projektkoordinator, Intervju 2011-04-12

⁶² Ibid.

⁶³ Kristoffer Nilsson Arkitekt, Intervju 2011-04-28

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Kajsa Ohlsson Näringslivskontoret, Email intervju 2011-05-09

⁶⁶ Sofie Karlsborn Projektkoordinator, Intervju 2011-04-12

⁶⁷ Monica Frisk Näringslivs- och destinationsutveckling, Intervju 2011-04-12

Frisk⁶⁸ exemplifierar ovanstående citat som tillgänglighet och utbud, ett utbud i butik och en service som fungerar. Monica Frisk⁶⁹ beskriver även attraktivitet utifrån ett destinationsperspektiv där hon poängterar att det är viktigt med en gemensam bild, ”att man gemensamt har bestämt sig för att här ska allting fungera bra”.

Enligt Kotler finns det fyra faktorer för att göra en plats mer intressant och attraktivare; *image*, *attraktioner*, *infrastruktur* och *människor* (Kotler 1993, ss 35-40). Invånare och besökares uppfattning av stadens *image* varierar från person till person och kan beskrivas vara positiv, negativ, svag eller blandning av dessa (Kotler 1993, s 35). Helsingborgs funktion som handelsstad är både en viktig och kraftfull del i stadens lokala identitet (De Wit Sandström & Fredriksson 2010, s. 11). Frisk⁷⁰ menar att Helsingborg är en av Sveriges populäraste städer trots detta saknar staden ett välfungerande värdskap, en roll som bland annat handeln borde bemästra genom bättre samarbete. En annan faktor att ta hänsyn till vid utvecklande av städer är *attraktioner* som Kotler beskriver som nödvändiga för att attrahera människor till staden (Kotler 1993, s 37). Karlsborn⁷¹ anser att handeln är oerhört attraktionskraftig i det konsumtionssamhälle vi lever i idag och sett till vad Helsingborg kan erbjuda på en dag menar hon att många invånare och besökare lockas till staden för att handla. Helena Taps⁷² uttrycker att handeln som attraktion ”har jättestor påverkan” och är av betydelse för att upprätthålla attraktionen och intresset för H+ området. Den tredje aspekten för att öka intresset för en stad är *infrastrukturen* som är en förutsättning för att staden ska kunna fungera (Kotler 1993, s 39). *Infrastruktur* skapar tillgänglighet till stadens olika områden och rum och för att handeln ska vara hållbar och även attraktionskraftig i H+ är det en förutsättning att den är tillgänglig för alla menar Karlsborn⁷³. H+ möjliggör en förbättrad *infrastruktur* för Helsingborgs stad då tillgängligheten mellan stadens olika delar kan komma att uppfattas närmare. *Människor*, den fjärde aspekten beskriver förhållandet mellan invånares uppfattning av besökare och besökares intryck av stadens invånare (Kotler 1993, s 40). H+ Kvalitetskoordinator Jemth⁷⁴ menar att en viktig faktor för att en stad ska vara attraktiv är att den inte riktar in sig på

---

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Sofie Karlsborn Projektkoordinator, Intervju 2011-04-12

⁷² Helena Taps Arkitekt, Intervju 2011-04-28

⁷³ Sofie Karlsborn Projektkoordinator, Intervju 2011-04-12

⁷⁴ Marie Jemth Kvalitetskoordinator Intervju, 2011-04-28

speciella målgrupper utan att det finns något för alla. Enligt Kotler är samspelet mellan människorna i staden, både permanenta och tillfälliga, väsentligt för att framgångsrikt skapa attraktivitet (Kotler 1993, s 40).

Slutsatser

I uppsatsens avhandlande del har respondenternas uppfattning lyfts fram kring hur handeln i H+ området kan planeras för att kunna bidra till en attraktiv och hållbar stadsutveckling. Respondenterna har uppfattat handeln som ett naturligt inslag i stadsplanering och som en betydande attraktionskraft för att locka ett kontinuerligt flöde av människor vilket skulle kunna upprätthålla en social hållbarhet i H+ området. Funktionerna och framförallt dess innehåll behöver planeras för att undvika en homogenisering av handeln i H+ området då de primära funktionerna kan komma att vara avgörande för att lyckas bibehålla attraktiviteten. Handelns betydelse för en hållbar utveckling har visats sig vara väsentlig då den kan bidra till att attrahera en mosaik av människor och medverka till en blandstad. Möjligheterna för att skapa en blandstad beror på huruvida staden indirekt kan finna alternativa sätt att säkerställa variationen av verksamheternas innehåll i stadsrummet. Analysen av empirin visar att handeln tillskrivs värden som mångfald, levandegörande av stadsrummet och sociala interaktioner vilka samtliga kan påstås bidra till att en variation av människor attraheras till området. Mångfalden som handeln i området bidrar med skapar liv och rörelse vilket i sin tur skulle kunna medverka till stadens attraktivitet. Handeln skapar förutsättningar till spontana mänskliga möten i det vardagliga livet och dessa levandegör stadsrummet. Flertalet respondenter har lyft fram handelns betydelse som avgörande för att skapa liv och rörelse i staden förutsatt att verksamheterna håller öppet då stängda butiker innebär att folklivet avtar vilket motverkar såväl den sociala hållbarheten som attraktiviteten för boende och besökare. Planeringen av innehållet i bottenvåningarna är väsentlig både för att skapa förutsättningar för mångfald men även för att stimulera till sociala interaktioner i H+ området. H+ sammankopplar Helsingborgs norra och södra delar vilket indirekt kan komma att medverka till en mångfald, ett levande stadsrum samt möjliggöra sociala interaktioner. Dessutom kan sammankopplingen komma att stärka Helsingborg som handelsplats eftersom förutsättningar skapas för ett rikare och mångkulturellt utbud. Innehållet av handeln i gaturummet behöver säkerställas vid stadsplaneringen i H+ för att attrahera en mångfald av människor. När en variation av människor attraheras kan ett kontinuerligt flöde uppstå vilket kan bidra till att levandegöra staden under årets alla månader och därmed leda till en socialt hållbar stadsutveckling.

5. Diskussion

Det avslutande kapitlet har till avsikt att föra en slutlig och summerande diskussion av uppsatsen som därefter följs av förslag till vidare forskning.

H+ är ett omfattande och långsiktigt projekt och det faller sig därför naturligt att utmaningar dyker upp längs vägen. Utmaningar som H+ står inför framöver gäller planering och förverkligande av handeln i området samt att framgångsrikt genomföra en hållbar stadsutveckling. I slutsatserna poängteras att handeln är en attraktionskraft som skulle kunna bidra till en hållbar stadsutveckling och därmed är det av vikt att belysa handelns betydelse i H+ projektet. Konkretiseringen av projektet medför en förändring av Helsingborg och för att åstadkomma hållbarhet, framförallt social hållbarhet, behöver H+ se till de *primära funktionerna* såväl som en *sekundär mångfald* i området.

Som tidigare framkommit skapar handel inte bara liv och rörelse utan bidrar även med mångfald, men vid planering av innehållet i lokalerna växer utmaningen fram. Kontrollen och reglerandet av vad och vem som ska verka i lokalerna kan bli ett problem om fastighetsägarnas egna intressen ställs före stadens vision om en mångfaldig blandstad. Även om staden lämnas att utvecklas på egen hand behöver planerare vara delaktiga för att skapa förutsättningarna för en hållbar kontinuerlig tillväxt. Precis som Jarvis (2001) belyser är det genom lokaliseringen av olika funktioner som social hållbarhet uppnås (Jarvis et al. 2001 se Borén & Koch 2009, s.6). Om funktionerna i området aktivt planeras kan handeln bidra med mångfald då den utgör en del av staden tillsammans med andra funktioner såsom bostäder och nöjesplatser. För att undvika barriäreffekter och andra faktorer som motverkar en social hållbar stadsförnyelse, behöver visionen om blandad stad tas i beaktande och uppmärksamma handelns betydelse.

”Ingen handel utan stad och ingen stad utan handel” (Söderlind 1998, s. 55).

Handel kan bidra till en social hållbarhet men H+ projektet behöver planera med verksamheternas lokalisering i åtanke. Planeringen av innehållet i lokalerna borde inte helt

och hållet ligga i händerna på marknaden då Arnstberg (2001) menar att detta kan ses som en kortsiktig lösning. Regleringar av vad och vem som får lov att etablera sig vore ett sätt att undvika en homogenisering av stadens handelsutbud och därmed säkerställa stadens ambition om hållbarhet.

H+ ambition om att växa organiskt och kontinuerligt med resterande stadsdelar i Helsingborg möjliggör att stadens väsentliga sociala struktur kan bibehållas. Projektet sammanför stadens skilda stadsdelar och huruvida dessa sociala strukturer hållbart och framgångsrikt sedan kan samverka och integreras är något som framtiden får utvisa. Handeln skulle kunna, precis som Jacobs (2004) menar, vara betydande för området dels för att forma naturliga mötesplatser och dels att förbereda rum för sociala gränsöverskridande interaktioner.

Ytterligare utmaningar för H+ är att bevara stadens grundläggande mönster men samtidigt kunna skapa nya förändrade sociala värden som gör området tillgängligt för alla, alltså att undvika en gentrifiering som enbart vänder sig till en specifik samling människor. De värden som handeln kan komma att bidra med i det offentliga rummet kan ha betydelse eller rent av vara avgörande för att kunna upprätthålla visionen om en social hållbarhet i staden. De vitala värden som tillskrivs handeln berikar folklivet, ger området en vardagslunk och bidrar till liv och rörelse, dessa komponenter skulle kunna medverka till ett socialt hållbart förnyelseprojekt. I H+ området är balansen mellan kommersiella och icke kommersiella program väsentligt att ha i åtanke såväl som mellan att ”klustra” och niska områden. Enligt Bergström (2003) behöver området erbjuda något utöver det vanliga för att locka människor och skapa liv och rörelse, men samtidigt får de olika delarna inte vara för indelade efter verksamhetstyp då det kan finnas risk för funktionsuppdelning vilket motverkar en levande och socialt hållbar stadsmiljö. Förutom de rent kommersiella bidragen som handeln tillskrivs är det väsentligt att förstå handelns värde för människors vardag och se till handeln som ett sätt att fly traditionellt bundna sociala sammanhang, en plats för rekreation.

För att Helsingborg ska kunna vara en hållbar stad behöver H+ attrahera såväl invånare som tillfälliga besökare och potentiella etablerare. Även om uppsatsen inte har haft som grundläggande avsikt att undersöka marknadsföringen av platser har ämnet en underliggande roll då Helsingborg behöver vara attraktivt för att uppnå sin vision om hållbarhet. Inte nog med att handeln tillför människor nödvändiga förnödenheter i vardagen, den tillfredställer

även behovet av avkoppling från det vardagliga livet vilket är ännu ett skäl till betydelsen att ge besökare ett ”reason to stay”. H+ möjliggör att Helsingborgs södra delar kan få närhet till hamnen och vattnet samt ett tillgängligare och mer varierat utbud. Dock kvarstår utmaningen att lyckas fylla lokalerna i H+ området med verksamheter som tillfredställer såväl den permanenta invånarens behov som den temporära. Invånare och besökares uppfattning om H+ området, dess utformning och utbud kan spela en avgörande roll för att uppnå social hållbarhet då människor tenderar att lockas till varandra och attraktiva miljöer. Utbudet och attraktiviteten för området kan mer eller mindre avgöras på grund av vilka anledningar som är värda en omväg. Betydelsen av att utforma konkreta handlingsplaner för att kunna skapa en attraktiv handel som stödjer visionen om ett attraktivt H+, en blandstad tillgänglig för alla, kan inte nog poängteras. Stadens gemensamma samarbete vad gäller värdskap och tillhandahållandet av service är avgörande för att kunna erbjuda en levande och attraktiv stadsmiljö då människor antingen väljer att återvända eller inte beroende på deras förnöjsamhet. Ett välfungerande värdskap främjar en levande stadsmiljö under dygnets alla timmar och årets alla dagar vilket avslutningsvis summerar handelns betydelse för en hållbar stadsutveckling.

Vidare forskning

Vi föreslår att vidare forskning tar vid där vi har avslutat med att undersöka betydelsen av samverkan mellan aktörer representerade från handel, cityförening samt diverse kompetenser som planerar H+ projektet. Betydelsen av samverkan kan vidare undersökas samt hur denna skulle kunna bidra till att handel utvecklas hållbart i området och då mer djupgående se till innehållet i lokalerna för att undvika ett homogeniserat utbud vilket vi anser inte bidrar till mångfald och social hållbarhet. Planeringen av handeln i området och hur samverkan aktörer emellan kan påverka utbudet för att säkerställa visionen om H+ som mosaik. Förutom att undersöka hur framtida samverkansgrupper skulle kunna planera så att området tillgodoser basala behov, skulle det även vara relevant att se till den upplevelseorienterade handelns bidrag till en hållbar utveckling. Vidare forskning skulle även kunna belysa trendanalysens roll för att mer rimligt kunna estimerar vilka behov av handelsutbud som området kan komma att behöva tillfredsställa utan att för det utarma det redan befintliga i Helsingborg.

Källförteckning

Ammenberg, J. (2004). *Miljömanagement*. Lund: Studentlitteratur.

Arnstberg, K. & Bergström, I. (2001). *Åtta postulat om planering*. Stockholm: Formas.

Bell, S. & Morse, S. (2008). *Sustainable indicators. Measuring the immeasurable*. Earthscan publications.

Bergman, B. (2003). *Handelsplats Shopping Stadsliv*. Stockholm: Brutus Östlings bokförlag symposion.

Bergström, F. (2003). *Handeln är där kunderna är. En kartläggning och analys av den svenska detaljhandelns struktur och strukturomvandling ur ett regionalt perspektiv*. Stockholm. Handelns utredningsinstitut.

Bergström, F., Karlsson, H. & Kolterjahn, F. (2004). Ett A-läge är alltid ett A-läge. En analys av detaljhandelskedjornas lokaliseringsstrategier. Stockholm. Handelns Utredningsinstitut.

Borén, T. & Koch, D. (2009). *Platser i praktiken och social hållbarhet: Hökarängen och andra små centrumbildningar i fokus*. Stockholm: KTH Arkitektur och Samhällsbyggnad. Tillgänglig: http://www.arch.kth.se/sad/publications/scientific_reports/PiP-Slutrapport.pdf

Boverket. (2004). *Hållbar utveckling av städer och tätorter i Sverige: förslag till strategi: [rapport augusti 2004]*. 1. uppl. (2004). Karlskrona: Boverket. Tillgänglig: http://www.boverket.se/upload/publicerat/bifogade%20filer/2004/hallbara_stader_och_tatorter_i_sverige.pdf [2011-05-11]

Brusman, M. (2010). *Stadsbyggandets dilemma – om förståelsen av fysisk planering som ett rationellt verktyg i samhällsutvecklingens tjänst*. Friberg, Tora & Thelander, Sabrina (red.) (2010). *Samtal pågår -: från forskare till politiker och tjänstemän i kommuner*. Linköping: Centrum för kommunstrategiska studier, Linköpings universitet [2011-05-16]

Bryman, A. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber.

Boverket. Stadsutveckling och arkitektur. Tillgänglig:
<http://www.boverket.se/Planera/Stadsutveckling-och-arkitektur/> [2011-04-13]

Eskilsson, L. & Fredriksson, C. (red.) (2010). *Butiken: Upplevelse, organisation och plats*. Malmö: Liber.

Eskilsson, L. & Thufvesson, O. (2010). *Värda en omväg*. I Eskilsson, L. & Fredriksson, C. (red.) (2010). *Butiken: Upplevelse, organisation och plats*. Malmö: Liber.

Gehl, J. (2010) *Cities for people*. [Elektronisk] Island press: Washington DC. Tillgänglig:
Google Books. [2011-04-27]

Gehl, J. (2006). *Life between buildings: using public space*. 6. uppl. København: The Danish Architectural Press

Jacobs, J. (2005). *Den amerikanska storstadens liv och förfall*. Göteborg: Daidalos

Gentrifiering. [Elektronisk] I *Nationalencyklopedin*. Tillgänglig: [//www.ne.se/gentrifiering](http://www.ne.se/gentrifiering)
hämtad [2011-05-02]

Kotler, P., Haider, D. & Rein, I. (1993). *Marketing places*. New York: The free press a division of Simon & Schuster.

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Leth, G. & Thurén, T. (2000). *Källkritik för internet* Stockholm: Styrelsen för psykologiskt försvar.

Olsson, L. (2008). *Den självorganiserade staden: appropriation av offentliga rum i Rinkeby*. Diss. Lund: Lunds universitet.

Olsson, S. (2000) *Stadens attraktivitet och det offentliga stadslivet*. [Elektronisk]. Working paper 24. Tillgänglig: www.cerum.umu.se [2011-05-05]

Patel, R. & Davidsson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Rogers, R. (1997). *Cities for a small planet*. London: Faber.

Rämme, U., Gustafsson, N., Vestin, H., Lindblom, J. & Kilander, K. (2010). *Härifrån till framtiden- detaljhandeln i Sverige 2025*. Stockholm: Handelns utvecklingsråd. Tillgänglig: http://www.hur.nu/web/Detailjhandeln_2025.aspx [2011-04-27]

Sahlberg, B. (2001). *Möten, människor & marknader*. 1. uppl. Malmö: Liber ekonomi i samarbete med European Tourism Research Institute (ETOUR)

Söderlind, J. (1998). *Stadens renässans: från särhülle till samhälle: om närhetsprincipen i stadsplaneringen*. 1. uppl. Stockholm: SNS (Studieförb. Näringsliv och samhälle).

Svedström, S. & Holm, H. (2004). *Dags att handla nu [Elektronisk resurs]: detaljhandeln och en hållbar samhällsutveckling*. 1. uppl. Karlskrona: Boverket. Tillgänglig: http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2004/dags_att_handla_nu.pdf [2011-04-27]

The state of the world's cities: 2001. (2001). [Elektronisk]. Nairobi: UNCHS. Tillgänglig: <http://www.un.org/ga/Istanbul+5/statereport1.htm> [2011-04-13]

Thufvesson, O. (2002). Stadsmiljö som upplevelserum. O'Dell, Tom (red.) *Upplevelsens materialitet*. Lund: Studentlitteratur.

Warnaby, G. (2002). Marketing UK Towns and Cities as Shopping Destinations. *Journal of Marketing Management*, vol. 18:9, ss. 877- 904.

World Commission on Environment and Development (1987). *Our common future*. [Elektronisk]. Oxford: Oxford Univ. Press. Tillgänglig på Internet: <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm> [2011-05-11]

Källmaterial:

Helsingborgsstad H+ kontoret (2011). *Imagine Helsingborg Manual- var med och forma centrala södra Helsingborgs framtid*. Malmö: Exakta printing.

PM till fördjupning av översiktsplan FÖP H+ (2011). *Näringsliv och detaljhandel i H+*. [Elektronisk] Tillgänglig:
http://www.helsingborg.se/ImageVaultFiles/id_6430/cf_2/PM_plus_naringsliv_och_detaljhandel.PDF [2011-05-20]

Stadsbyggnadsförvaltningen. (2011). *FÖP H+ Utställningshandling fördjupning av översiktsplan för H+ inklusive miljökonsekvensbeskrivning*.

Bilaga 1

Intervjuguide

Hållbarhet

1. Hur definierar du hållbarhet?
2. Hur definierar du social hållbarhet?
3. Hur arbetar H+ projektet för att uppnå en hållbar stadsutveckling?
4. Vilken roll tror du har för den sociala miljön i området? Både invånare, turister.
5. Vilka utmaningar/svårigheter finns med att differentiera sig ifrån andra städer men ändå bibehålla en hållbar utveckling?
6. Hur stor betydelse anser du eller hur prioriterat tycker du att hållbarhetsaspekten är i projektet?

Attraktionskraft

7. Skulle du vilja beskriva vad du anser är en attraktiv stad?
8. Hur attraktiv är Helsingborg som stad och hur långt ifrån visionen anser du att staden är?
9. Vilken betydelse anser du att handeln har som attraktionskraft eller hur ”attraktionskraftig” är handeln?
10. Vad tror du att handeln kan tillföra i stadens utveckling?
11. För att attrahera flera till Helsingborg, både turister men även för en hållbar social utveckling, vilken typ av handelsutbud tror du skulle locka?
12. Hur arbetar ni med handel för att locka/ attrahera fler till staden och för att då uppnå stadens vision att bli den mest attraktivaste staden?

Sociala miljön

13. Vad karaktäriserar en levande stadsmiljö för dig?
14. Vilken betydelse tror du att handel har för människors sociala vardag? Spontana möten, kontakt med andra.
15. Vem har ni i främst åtanke när ni planerar handelsutbudet?

16. Vilken betydelse tror du att handeln har för den social miljön i området? Både vad gäller turister och Helsingborgs invånare.
17. På vilket sätt tror du att handeln främjar det social livet i området?
18. Hur ser du på att använda handeln som ett redskap för att göra staden mer levande?

Handel/ Etablerings villkor

19. Vilka värden förknippar du med handel?
20. Enligt det PM som släpps och näringsliv och detaljhandel finns det nämnt att ni planerar att låta handeln växa allt eftersom efterfrågan ökar, har ni då någon plan för att undvika en homogenisering i handelsutbudet? Finns det åtgärder tilltänkta för att kunna ta hänsyn till mindre aktörer som inte har samma ekonomiska kapital?
21. Tror du att handeln i H+ området kan komma att påverka Helsingborg som handelsplats och i så fall hur?
22. Vilket typ av butiksutbud skulle du vilja se i H+ området? Är tanken att utbudet ska komplettera de redan befintliga utbudet i staden eller ska området få en egen typ av butiker, unika för området?
23. Hur planerar ni att attrahera intressanta näringsidkare till området? Och vem är det som avgör vilka som får lov att etablera sig i området? Fastighetsägare? Kommun? Eller annan? Hur är den enskilde näringsidkarens påverkbarhet i planeringen?
24. Samarbetar ni med några näringsidkare inom handel redan nu i planeringsskedet? I så fall vilka finns representerade?
25. Vilka förutsättningar tror du är viktiga att staden erbjuder för potentiella näringsidkare? Till exempel utformning av lokal.
26. Vilka svårigheter och utmaningar finns det i planeringen av handel med tanke på det långa tidsperspektivet?
27. Vilken betydelse har handeln för stadens ekonomiska tillväxt?
28. Avslutningsvis, hur stor plats anser du att handel har haft än så länge i planerings processen?

Bilaga 2

Intervjuguide

1. Presentera dig själv lite kort (bakgrund, hur kom du i kontakt med stadsutvecklingsprojektet osv)
Vad anser du är din primära arbetsuppgift inom H+?
2. Vill du definiera social hållbarhet?
3. Och hur kan stadsförnyelse projektet planeras för att skapa förutsättningar för social hållbarhet?
4. Vad karaktäriserar en levande stadsmiljö för dig?
5. Handelns betydelse för det sociala livet/folklivet?
6. Vilken betydelse tror du handeln har för att levandegöra stadsdelar?
7. Om man bortser från rent ekonomiska aspekter, vilka andra bidrag tror ni handel kan generera?
8. Hur planerar H+ för Handel?
9. Hur tror du att man ska få attraktiviteten i staden att bibehållas? (efter att det första intresset har gått över?)
10. Vilken betydelse tror du handeln har för attrahera människor till nya stadsområden?
11. Hur attraktionskraftig är handel enligt dig?
12. Vilken roll har handeln i projektet?
13. Finns det några särskilda förutsättningar som ni ser för att det ska finnas handel i området? (Som det måste planeras för?)
14. Vill du beskriva/ definiera offentligt rum och handels roll/ värden för att skapa detta?
15. Vilka värden/ vilken betydelse tror du handel kan tillskriva området?

16. I tidigare intervjuer har det framkommit att byggnaderna kommer att överlåtas till privata aktörer.. hur säkerställer/ planerar H+ för vilka verksamheter som får lov att etablera sig? För att få ett utbud som är anpassat efter H+ vision om mångfald, blandstad och mosaik.
17. Hur planerades handeln för H99?
18. Hur planerades vilka verksamheter som skulle flytta in?
19. Vilka tankar/ visioner fanns det för området?
20. Vilka lärdomar har H+ tagit till sig från H99 vad gäller planeringen av handel?
21. Ser du H+ som ett projektnätverk?
  - a. Om inte, hur skulle du beskriva projektet?
22. Vad innebär samverkan med de olika aktörerna?
  - a. H+ har många olika aktörer inblandade i projektet med olika bakgrunder, hur upplever du denna blandning av kompetenser som aktörerna innehar påverkar projektet?
  - b. Hur upplever du relationerna mellan olika aktörer i projektet fungerar? (positivt eller negativt) (hur kan detta iså fall påverka Projektet?)
  - c. Vilka svårigheter/utmaningar finns det inom samverkan mellan olika aktörer?
  - d. Hur gör H+ för att skapa samarbete mellan olika aktörer? (kommunikation?, hur går det till, svårt, effektivt, enkelt?)
23. I och med att vissa av aktörerna är externt inlånade från andra företag och organisationer till projektet, har du upplevt att det är svårare att samverka med dem än med de aktörer som är anställda i projektet sen innan?
  - a. H+ har olika rekryterings processer för de externa aktörer som kommer in i projektet, har du upplevt att de har fungerat, liksom ifall de externa aktörerna känner sig delaktiga i projektet, efter sådana processer?
24. Vad innebär hållbar utveckling för dig?
  - a. Hur arbetar du med hållbarhetsfrågor inom H+ med din yrkesroll? (Hur kan du säkerhetsställa kvalitén på hållbarhet?)

25. Diskuterar ni mycket kring ämnet Hållbarhet?
- Det som H+ visar externt med sitt arbete om Hållbar utveckling, överensstämmer det internt enligt dig?
26. Upplever du att H+ arbetar utifrån någon slags miljöledningssystem? (10 006?)
- Om ja, Tycker du detta arbete går bra? (PDCA- cykeln)
  - Upplever du att det är tidskrävande? (Något som du vill förändra och förbättra?)
  - Får du information om hur alla "avdelningar" på H+ arbetar med hållbar utveckling?
27. Har du hört talas som CSR, ISO 26 000 & EMAS?
- Är det något som du anser att H+ borde införa?
28. Får du jobba med alla tre infallsvinklarna i hållbar utveckling? (Sociala, miljömässiga och ekonomiska).
- Hur upplever du H+ arbete för Dessa tre infallsvinklarna?
29. En stor utmaning med hållbar utveckling ligger i att integrera kunskap och skapa gemensamma uppfattningar om Hållbar utveckling. Hur samverkar ni för att uppnå hållbarhets vision?
- Finns det motgångar för hållbar utveckling inom projektet? Finns det aktörer som är mer eller mindre drivande?
30. Många inom projektet har olika bakgrund. Tror du att de har samma syn på hållbarhet som du har?
- OM inte tror du detta kan påverka H+ hållbarhets utveckling negativt? (kan det ligga ett eget intresse för hållbarhet hos aktörerna?) Är det kommersiellt eller icke kommersiellt?
  - Vilka faktorer påverkar, tror du, ett gott samarbete för att förverkliga alla aktörers gemensamma Hållbarhetsmål?
  - Vad har du för framtidsvisioner för H+ hållbara utvecklingar?